

Vážení a milí čtenáři,

rok, do kterého právě vstupujeme, končí číslicí osm, což je v našem prostředí nabitým symbolickým významem. Osmičkovým rokům, které znamenaly ve dvacátém století pro naši zemi v souvislosti s totalitními režimy zásadní zlom, se proto bude postupně věnovat i revue *Paměť a dějiny*. Začínáme únorem 1948, od kterého zanedlouho uplyne sedmdesát let. Nejedná se o pouhou povinnost připomenout významnou historickou událost. Právě před sedmdesáti lety jsme se společně se Slováky, s nimiž jsme sdíleli jeden stát, definitivně podvolili silám, pro které principy jako dělba moci, svoboda slova, právní stát, humanismus a mírový dialog mezi národy byly jen překážkou k údajně efektivní vládě a organizaci společnosti. Není pochyb o tom, že podobným silám čelíme i dnes, jakkoli samozřejmě vidíme rozdíly.

V současnosti se ti, pro něž jsou zmiňované principy jen zbytečnou přítěží, nevzhlízejí v socialismu stalinského typu, nemají oporu v oné moci, jakou představovala diplomatická, policejní a vojenská mašinerie Sovětského svazu, a především jim chybí odvaha i možnost prosazovat své záměry s obdobnou bezohledností a brutalitou, jaké byly obvyklé v letech těsně po druhé světové válce.

Převrat jako ten v únoru 1948 nám opravdu nehrozí. Se silami, které k němu vedly, se však musíme čím dál víc potýkat. Že se tak děje zrovna v symbolickém osmičkovém roce, by pro nás mělo být důvodem ke zvláštní citlivosti. Právě proto stojí za to si únor 1948 připomínat – aby se ozřejmilo, co na něm bylo jen dobové a co z něj má naopak tendenci replikovat se napříč dějinami, a může nás tedy ohrožovat i dnes.

Souvislostem komunistického puče před sedmdesáti lety věnujeme hned několik textů. Nejprve stojí za to upozornit na tajnou zprávu o politice a záměrech Komunistické strany Československa, kterou na začátku června 1947 pro své domovské ministerstvo zahraničí vypracoval rada velvyslanectví Spojených států v Praze John H. Bruins. Depeši i s komentářem si můžete přečíst v rubrice Dokumenty. A obdivovat věcnost, výstižnost a mnohovrstevnatost, s jakou americký diplomat československé komunisty popisuje. V jednom detailu se však mýlil, bohužel nikoli nepodstatně. Spoléhal na to, že dlouholetá parlamentní tradice a zavedené nekomunistické politické strany zkomplikují nastolení „komunismu“ v Československu natolik, že ho nebude možné provést bez intervence Rudé armády. Za tři čtvrtě roku převzali komunisté otěže bez jediného výstřelu a Sověti zůstali za hranicemi. Lze si z toho vzít ponaučení, že tradice – jakkoli dlouhá a dobrá – znamená jen velmi málo, pokud

není pro přítomnost i budoucnost neustále oživována a pokud se nenajdou lidé, kteří myslí i konají v jejím duchu.

Toho se týká i druhý text, který v rubrice Dokumenty přinášíme. Najdete zde přepis rozsáhlého deníkového záznamu, který zachycuje jedno z posledních veřejných vystoupení československého ministra zahraniční Jana Masaryka. Autorem záznamu byl právník a voják František Masařík. Z ducha zápisků si nelze nevšimnout, že oba – jak řečník, tak ten, kdo řeč ve svém deníku zachytil – jsou v jádru přesvědčení demokraté, kteří vnitřně přijímají cestu Československa k diktatuře s krajním odporem. Zároveň jim však chybí orientace v situaci, rozhodnost i víra, že má smysl se proti běhu událostí vzepřít. Podle toho, co o roku 1948 víme, šlo o rozpoložení, které bylo vlastní většině tehdejších demokratů.

Ostre s tím pak kontrastuje rozhodnost a protřelost velmi dobře zorientovaných a odhodlaných komunistů, kteří dovedli téměř jakoukoliv událost proměnit ve své vítězství, často s mimořádným cynismem. Naložili tak i s náhlou a dodnes nevyjasněnou smrtí Jana Masaryka. Z muže, který byl vším, jen ne komunistou či sympatizantem jejich ideologie, udělali během státem vypraveného pohřbu svého souputníka, což jim posloužilo jako falešný důkaz, že i komunisty ovládnuté Československo naplňuje „masarykovský“ odkaz. Fotografie z Masarykova pohřbu i text o zneužití tohoto pietního aktu komunistickou propagandou najdete v rubrice Objektivem. Ta nabízí i materiál o přehlídce Sboru národní bezpečnosti a dělnických milic, která měla demonstrovat, že ačkoli komunisté během puče nepoužili zbraně, jsou připraveni kdykoli tak učinit. Přetvořením dělnických milic na známější a nechvalně proslulé Lidové milice se pak zabývá i text v rubrice Pro totalitu. Téma komunistického puče uzavírá materiál v rubrice Galerie o nezvládnutém slavnostním vyhotovení takzvané Ústavy 9. května, která nově nastolený režim legitimizovala.

Hned v úvodu však připomínáme i jiné „osmičkové“ výročí, které je téměř neznámé. V lednu před třiceti lety poprvé oficiálně navštívil Československo Helmut Kohl. Šlo teprve o druhou státní návštěvu německého kancléře od vzniku republiky. Podrobná a obsáhlá studie, která sleduje jeho program a zasazuje ho do kontextu tehdejší mezinárodní politiky, nás uvádí do časů, kdy českoslovenští komunisté ještě zdánlivě neotřesitelně stáli na svých pozicích, ale jejich éra se už chýlila ke konci a demokraté znovu nalézali ztracené sebevědomí.

S přáním všeho dobrého v roce 2018
Adam Šůra, šéfredaktor